Michal Vaněček

MLÝN

fascinující příběh
podle skutečné události

DVA BRATŘI. JEDEN MLÝN.
A JEDEN SLIB.

COSMOPOLIS

© Grada Publishing, a. s., 2018
© Michal Vaněček, 2018

Michal Vaněček

MLÝN

fascinující příběh
podle skutečné události

DVA BRATŘI. JEDEN MLÝN.
A JEDEN SLIB.

Věnování

Na tomto místě obvykle bývá napsáno, komu je kniha věnována.

Děj knihy zahrnuje velice dlouhé časové období a je psán z pohledu imaginárního pozorovatele. Příběh se opírá o skutečné postavy a jejich skutečné osudy. Přesto je celý smyšlený. Ale stejně tak by mohl být klidně pravdivý. Bude-li však několik lidí popisovat tutéž událost, uslyšíme s největší pravděpodobností i několik různých vyprávění. Podobně jako když se dávní spolužáci ze základní školy sejdou na třídním srazu, vyprávějí si historky ze školy a zjistí, že každý si pamatuje něco jiného, a někdy to skoro vypadá, jako by chodili každý do jiné školy.

Proto se nedá pravda najít ani v tomto příběhu. A vlastně asi ani není důležité hledat univerzální pravdu, protože nic takového neexistuje. Nikdo nezná všechna fakta a souvislosti mezi nimi, nikdo neví, co se kdy v jakém okamžiku honilo jednotlivým aktérům událostí hlavou. Není důležité najít pravdu. Důležité je přemýšlet o tom, kde žijeme, jakou máme minulost a kam směřujeme.

Věnuji tuto knihu všem, kteří neztratili odvahu a schopnost o věcech přemýšlet a dělat si na ně vlastní názor.

ČÁST PRVNÍ

PROLOG

Rok 1352

Byl tento rok něčím zvláštní? Co se v tomto roce u nás a ve světě stalo pozoruhodného?

V roce 1352 se například objevuje zmínka o placení desátku při farním kostele v Rochlicích, dále první zápis o obci Ondřejov a první zmínka o lokalitě obce Valcha.

V roce 1352 také vznikl první zápis o obci Hvožďany v okrese Příbram. V Praze byl založen proslulý pražský pivovar „U sv. Tomáše".

Objevuje se také vůbec první informace o dnešním Liberci.

V obci Osice byl založen kostel.

Narodil se Ruprecht III. Falcký, římský král, odpůrce českého krále Václava IV.

Dne 19. května 1352 zemřela Alžběta Habsburská, lotrinská vévodkyně a regentka.

Svět opustil i Boleslav III. Marnotratný, lehnicko-břežský kníže z rodu slezských Piastovců.

Zemřel francouzský architekt, stavitel a kameník Matyáš z Arrasu.

Stalo se ale i něco, co nás bude zajímat především. V jižních Čechách, v místě, které leželo takřka na hranicích budoucích Sudet, postavili dnes již neznámí lidé na potoce mlýn.

A nedaleko mlýna později z prvních chaloupek vznikla vesnička Holtovice. Jeden z nejstarších mlýnů vůbec si na největší drama musel počkat až do dvacátého století. V té době tu totiž žili Karel a František Hadrbolcovi, bratři, kteří dali svému umírajícímu otci slib…

Rok 2004

Karlův sen

Karel Hadrbolec ležel v posteli a ztěžka dýchal. Bylo mu osmdesát sedm let. I když se mu odpoledne zdánlivě ulevilo, zápal plic ho dusil a zabíjel. Ztěžka se rozkašlal. Byl v mlýně sám. Cítil, že mu opět stoupá horečka. Usínal a probouzel se v krátkých intervalech, pronásledovaly ho těžké sny a přestal rozeznávat, co je sen a co skutečnost.

Upadl do polospánku, do mrákotného stavu, a vtom se mu začal odvíjet před očima celý jeho život. Viděl mlýn očima dítěte, kdy se o něj staral jeho starší bratr František. Viděl svého umírajícího otce a s nepochopitelným vnitřním klidem si uvědomoval, že je teď na jeho místě. Ležel na stejné posteli. Nad ránem tehdy otec otevřel oči a jeho zrychlený dech se zklidnil.

„Slib," zašeptal sotva slyšitelným hlasem.

„Co říkáš, táto?" zeptala se Karlova sestra Hana.

Otec stočil oči k Františkovi a Karlovi. „Slib… Dali jste mi slib. Mlýn…" Mluvil ztěžka, přerývaně.

Jako první promluvil Karel: „Slibuju, že se budeme o mlýn společně starat. František tu bude se mnou. Napořád."

Karel slyšel ve snu sám sebe, jak dal slib. Jak dali s bratrem společně slib otci. A ten slib dodrželi. Karlovi se v hlavě rozezněla melodie „Tisíckrát pozdravujeme tebe". Nesnesitelný zvuk, na který nikdy nezapomněl, který se nesl z Lorety do nedalekého Hradčanského domečku.

Viděl ty okamžiky, kdy byla vyhlášena večerka a bratři museli vynést postele na chodbu a začít pochodovat po cele. Kolem dokola, celou noc. Naštěstí bylo ještě léto a nepřišla zima, která dokázala být v hradčanských kobkách obzvláště trýznivá.

První se tehdy zhroutil Karel a asi dvě hodiny po něm František. Bylo to třetí noc, kdy nesměli spát a jenom pochodovali. Přes den je vodili k výslechu. Do očí jim svítili silnou žárovkou, aby je náhodou nenapadlo na chvilku si zdřímnout.

Bili je složkami papíru, telefonním seznamem, boxerskými rukavicemi jim zasazovali rány do ledvin.

Karel se probudil ze sna. Ne, to nebyl sen, to jsou skutečné vzpomínky. Ty injekce, které jim píchali na psychiatrii, přece byly taky skutečné. Hrůza z každého lékaře ho provázela až doteď.

Nikdy jsme po nikom nic nechtěli. Jen jsme museli dodržet slib. Jen jeden jediný slib, honilo se mu hlavou.

Karel cítil, že mu vzpomínky a sny odnášejí jeho život pryč, ale věděl, že jestli se tam někde nahoře setká se svým tátou, bude se mu moci zpříma podívat do očí.

Karel Hadrbolec se z posledních sil vypotácel z postele. Musím se převléci do svátečního, říkal si v duchu, nechci, aby mě tu ráno našli v noční košili. Dalo mu hodně práce a stálo ho to mnoho sil, obléci se do svátečního obleku. Na hlavu si nasadil klobouk a ztěžka usedl na postel.

ČÁST DRUHÁ

OD MONARCHIE KE KONCI VÁLKY

Konec monarchie

1900

Svatba Hadrbolcových

V přelomovém roce 1900 se konala svatba Josefa a Viktorie Hadrbolcových.

Hadrbolec po rodičích zdědil mlýn a Viktorie se do něj přivdala, k nemalé radosti svých rodičů, protože mlýn společně se statkem a pozemky byl nejbohatší usedlostí ve vsi. Jelikož Viktoriini rodiče vlastnili polnosti v sousedství rodu Hadrbolců, vznikla tak usedlost ještě větší, což bylo trnem v oku zbytku vesnice. Lidé proto neměli Hadrbolcovy rádi, ale naoko s nimi vycházeli dobře, protože k nim museli jezdit s obilím na mletí.

Starý Hadrbolec to vnímal zprvu nelibě, ale nemohl s tím nic dělat. Postupem času se z něj ale stal morous uzavřený do sebe. Lidé si na to zvykli a časem z toho byl ustálený stav, který v podstatě všem vyhovoval.

Hadrbolec se staral, aby bylo dobře namleto, a jestli s někým vychází, nebo ne, mu bylo v zásadě jedno. Radoval se z toho, jak s mladou ženou hospodaří na mlýně, a těšil se, že jednoho dne budou po mlýně pobíhat malí caparti.

Mlýn byl sice hodně starý, ale že o něj všichni majitelé dobře pečovali, šlapal jako hodinky. Hadrbolec převzal po otci

řemeslo a dělal svou práci s láskou. Probíral se rukama zrny obilí a s radostí pak přivoněl k čerstvě namleté mouce. Neuměl si představit, že by dělal jinou práci. Dával lidem mouku na chleba a koláče, to nejzákladnější živobytí, které na vsi bylo. Mlýn a polnosti spolu s chlévy zajišťovaly celé rodině naprostou soběstačnost. Měli dost pro sebe a většinu ještě prodali.

1902

Narodil se František

Dva roky po svatbě se do mlýna narodil první přírůstek. Dostal jméno František. První porod si paní Viktorie vskutku užila, protože František byl habán už od narození.

Měl se čile k světu a mlýn ho fascinoval už od chvíle, kdy začal chodit. Jeho otec měl co dělat, aby se mu mrňous nepřipletl při mletí někam, kam neměl.

„Flantík nosit taty pytle," žadonil malý František, sotva začal chodit, když viděl otce nosit pytle se zrním nebo s namletou moukou.

„Tak to zkus!" furiantsky ho vyzval Hadrbolec a ukázal na jeden pytel naplněný asi ze třetiny. Pak ale nestačil zírat, když si klučík hodil pytel na rameno a pelášil s ním do mlýna.

„Ježíšikriste, vždyť se to dítě ztrhne!" lamentovala Viktorie, když to viděla.

„Ten kluk má strašnou sílu," kroutil hlavou Hadrbolec.

Synka musel hlídat, aby si neublížil, ale Frantík se už od práce nedal odehnat. Bavila ho víc než hraní.

1906

Na svět přichází Hanka

Když byly Františkovi čtyři roky, narodila se mu sestřička Hanička.

Jak bývalo zvykem, odešel Hadrbolec před porodem do hospody, kam ho vyhnala porodní bába, aby nepřekážel.

Když se vrátil domů, dcera byla na světě.

„Tak budeme mít holku na vdávání," komentoval to po návratu z hospody Hadrbolec ve veselé náladě a v očekávání šťastné budoucnosti.

„Má světlý vlásky, po tobě," pohladil Josef Viktorii.

„Ještě může ztmavnout, může být černovlasá jako František," usmála se Viktorie.

„Franta měl černý vlasy, hned jak se narodil."

„Ale vždyť to máš jedno, Josefe, hlavně ať je to zdravý," pohladila Viktorie manžela po ruce a usnula.

Malý František přijal roli staršího bratra a staral se o sestřičku, co to jen šlo. Už když mu bylo šest let, hlídal ji, kdykoliv musela maminka na pole.

Po druhém potomku zavládl ve mlýně na čas klid. Až si Hadrbolcovi říkali, že je to divné. Ale co, po dvorku pobíhali klučík a holčička a dělali rodičům jen radost.

1912

Boženka

Až po šesti letech Viktorie zničehonic zjistila, že něco není v pořádku a že asi čeká další děťátko.

„Nu což," usmál se Josef, „už máme děti dost velké na to, aby se postaraly o mladšího sourozence. A další dítě je požehnání."

Když nadešel čas porodu, došel Josef pro porodní bábu.

Bába se tvářila ustaraně. „Trvá to celé nějak dlouho, dítě už by mělo být venku."

Ale dělala, co mohla, a nakonec spatřila světlo světa další holčička.

„No to je nadělení," šeptla porodní bába, „proto to trvalo tak dlouho."

Holčička měla kolem krku omotanou pupeční šňůru a byla celá promodralá.

„Asi si i lokla plodový vody," řekla bába.

Za chvilku holčička zakašlala, nabrala vzduch a rozkřičela se. Pomalu se jí vrátila růžová barva.

„Snad to bude v pořádku," starala se bába. Ze zkušenosti věděla, že v těchto případech všechno být v pořádku nemusí. Ale nahlas raději nic neříkala.

„Pánubohu poručeno," pokřižovala se.

1913

Talent

Františka si ve škole pan řídící chválil a pro rodiče měl samé dobré zprávy.

„Ten váš kluk je talent na počty a na všechno možné, skvěle se učí, měl by jít studovat."

Starý Hadrbolec se jen poškrabal na hlavě.

„Jaképak študium, pane řídící? Převezme jednou mlýn. K čemu by mu bylo nějaké počítání?"

Učitel se zamyslel. „Víte, neberte to zle, ale mlýn vám vydělává, statek taky, mohl byste chlapce jednou poslat studovat, byla by to věčná škoda."

„Jak říkám, pane řídící," nedal se Hadrbolec, „kdo by pak tahal pytle s obilím? Tahá je od malička, sotva se začal batolit!"

Pan učitel si povzdechl.

„No, dělejte, jak myslíte. Je to váš a jeho osud."

Pan řídící měl pravdu. František byl nadané dítě a do mlýna ho byla škoda. Ale jakáž pomoc, mlýn a grunt se dědí a František jako nejstarší syn neměl moc na vybranou. Navíc jeho samotného práce ve mlýně nade vše bavila.

1916

S Boženkou není něco v pořádku

Obavy porodní báby se naplnily. Když byly Božence čtyři roky, začínalo být poznat, že něco není v pořádku. Skoro vůbec

+

nemluvila. A když, tak řekla jedno, dvě slova. Víc ne. Byla hodná, nezlobila. Pořád si s něčím hrála, nejvíc ji ale bavilo dívat se na maminku, když šila. Vydržela na ni koukat celé hodiny jako uhranutá.

Hadrbolcům to dělalo starost. Ale říkali si, holka nemusí být chytrá, hlavně aby byla zdravá a zastala v domácnosti nějakou práci.

A navíc doufali, že z toho třeba ještě vyroste a všechno dožene.

Starší bratr i sestra ji měli rádi. Viděli, že s ní asi něco není v pořádku, ale o to víc se jí věnovali. Hráli si s ní, snažili se, aby mluvila, aby dala dohromady aspoň složitější větu. Boženka se ale jen usmívala, pořád se usmívala. A chtěla taky sama šít, jako maminka. Viktorie Hadrbolcová jí dávala různé odstřižky a hadříky a viděla, že Boženka je na šití opravdu šikovná. Tak třeba to s ní nebude tak zlé, utěšovala se v duchu.

1917

Narodil se Karel

„No pane jo, to je pořízek," vydechla porodní bába, když se paní Hadrbolcové narodil Karel.

František byl habán, ale spíš na délku.

Karel byl malý, ale zavalitý a dostat ho na svět nebyla žádná legrace.

Porodní bába si nicméně oddechla, že ji po trablech s porodem Boženky před pěti lety nečekaly další potíže, které by jí snad někdo mohl dávat za vinu.

„Nevím, jestli je to štěstí, narodit se zrovinka do světový války," zabafal posmutněle z fajfky Hadrbolec.

„Jó, Josef, příroda si nevybírá," pokrčila rameny porodní bába.

„Hlavně že je Viktorka i malej v pořádku," konejšila ho, „a než vyroste do mundúru, bude dávno po válce."

„Jestli to ještě pár let potrvá, tak aby nám neodvedli Frantu," mudroval Hadrbolec.

„Dejte na mě, do roka je po válce. Zrovinka tuhle jsem si věštila z lógru," zvedla významně prst bába.

„Jo, vy a to vaše věštění," zachechtal se Hadrbolec a odplivl si.

„No no," smála se bába, „zatím mi ty věštby vždycky vyšly."

1918

Konec jedné války

Válka skončila a 28. října 1918 byla vyhlášena samostatná Československá republika. Začalo budování nového státu, Československa. Pro německé rodáky, kteří žili v německy mluvících oblastech nového státu, se mnohé od základu změnilo. Vznikaly české školy a úřady jako policejní stanice nebo pošty byly čím dál častěji obsazovány českými úředníky. Od roku 1920 se všichni Němci v Čechách považovali za československé státní občany, pokud si nezvolili odchod do Německa nebo Rakouska. Společný život s českým obyvatelstvem přes jazykovou bariéru nepůsobil významné potíže.

Holtovice byly přesně na pomezí obou různojazyčných oblastí. Německé obyvatele ale neměly, a tak je nepostihly problémy jižněji položených měst a obcí.

Po vzniku nové republiky panovala například v nedalekém Vimperku bezradnost. Po několik dnů nikdo nevěděl, komu

město náleží, zda Československé republice, nebo Rakousku, či snad Německu. Tato situace vyvolávala přirozeně značné znepokojení. Přitom se hromadila nejistota a loupežná přepadení narůstala tak odstrašující měrou, že musela být posléze sestavena desetičlenná ochranná městská garda z vysloužilých vojáků.

Konec války a vznik republiky se samozřejmě slavil i v Holtovicích. Pivo teklo proudem, když už kvůli ničemu jinému, tak že skončila válka a strádání.

„To jsou změny, co?“ řekl hostinský a postavil před Hadrbolce pivo.

„Jaký změny?“ pokrčil rameny Hadrbolec. „Obilí se bude mlít furt stejně, ne? Lidi musej jíst, ať je válka, nebo mír.“

„Ale máme republiku a už nám nebude nikdo vládnout z Vídně.“

„Však ono za císaře pána tak špatně nebylo,“ mávl rukou Hadrbolec.

„Ale teď bude líp, uvidíte,“ řekl hostinský.

„Jen aby to vydrželo, on Němec se nedá jen tak zahnat do kouta,“ mudroval Hadrbolec.

„Teď maj na dlouho po ptákách,“ trval na svém nezdolném optimismu hostinský, „co se podepsal versailleský mír, tak nemůžou mít ani pořádnou armádu.“

„No jo, když nebudou chtít, tak nemůžou,“ řekl Hadrbolec a důkladně se napil z půllitru.